

Gentil ['no cristià ni jueu', Llull; 'noble' S. XIV], pres del ll. *gentilis* 'propri d'una família' (d'on 'd'alt llinatge, poble'), 'pertanyent a una nació, especialment si és estrangera', 'no jueu; pagà'. En l'acc. 'no cristià' ja en Llull (*Libre del Gentil* 1272-75, etc.); en el sentit de 'noble' ja en Muntaner: «a Palerm ha una esgleya --- e en les festes de Pasqua --- les dones de Palerm hi van totes; e aquell dia anaren-hi alcunes *gentils* dones --- qui eren molt belles dones, e-ls sarjans franceses --- cercaren los jóvens hòmens si portaven armes --- e escorcollaren les dones --- e cridaren --- 'muiren li francesqui' ---» (§ 43, Casac. I, 94.31).

En les altres accepcions on el concepte de 'noble, generós' va girant cap al de gràcia i bellesa, el mot es ressent, pertor en la Romània, de la influència de la poesia occitana, sículo-italiana i toscana: no ens podem torbar ací en l'acció de l'ús dantesc i petrarquesc, ja tan estudiat (d'*Amor che al cor gentil ratto s'apprende* de l'episodi dels amants de Rimini, depenen evidentment passatges com el d'Ausiàs «en *cor gentil* Amor per Mort no passa» XCII); en molts passatges de la llengua dels trobadors també va apareixent la tintura estètico-amorosa, com «e si-us platz ma vida n tenha / de vos, pos la mort en tenh: / c' aisi-s tanh, *gentil* corteza, / don' ab *gentil* cors cortés», Guiraut d'Espanha (Appel, *Chr.*, 50.17), «lai fo-l coms de Tholosa --- nulhs plus avinens tós: / qu'el es adreit e savis e de *gentils* faisós / e del millhor linage que sia ni anc fos», *Crozada* v. 3174, «e-l vescoms de Ventadorn sí avia moiller bella e gaia e jóven e *gentil*» (ib., 122b6).

En llengua cat.: «ab aitant fom aplegats / en una bella verdura, / fruiters qui afrenellats / eren, per gran espessura, / e feien, contra natura, / calt d'hivern, frescor d'estiu: / de ma vida mai no viu / d'arbres tan *gentil* clausura; / sots los arbres són les flors / ---», Turmeda (*Divisió*, 12b). Aplicat també a cosa (fet rar encara en els trobadors occitans): «car sabuda cosa és que los hòmens han de exercitar les armes, e han a saber la pràctica de la guerra e lo *gentil* stíl que aquest benaventurat orde de cavalleria té», JoMartorell (Ag. I, 62) i en altres passatges d'ell i d'altres clàssics nostres; *gentilment* així des de Muntaner: «tantost com aquells del castell de fusta lo vaeren, tocaren la trompeta, e tantost l'almirall exí del castell, axí mateix bé arreat e *gentilment*» (Bof., 340).

Així en general després de l'E. Mj.: «fer *gentil* lletra: scribere eleganter, apte litteras depingere», «mouviment *gentil* y de bons gestos: theatrum --- habet palestram hic motus», «elms ab *gentil* cimera: cono insignes galeae», «fer enrajolats ab moltes pintures y figures molt *gentilment* fetes», OPou (*TbPu.*, 182, 154, 170, 151); «mes semblà que la sala de llum s'omplís, / y que olor se movia de Paradís, / y ella 's tornà més bella, ell més *gentil*», MilàF (*Complanta d'En Guillem*, v. 24); «les filles que d'Alcides tingué en Hesperia alegre, / *gentils* com ella foren, de dolç y tendre cor / y com sos ulls tingueren, y cabellera negra, / sa morenor de verge, que fa penar d'amor», «lla-

vors, per tes arenes, / rodolaren set càntigues sonores, / com de *gentils* sirenes, / que sos amors y penes / a sospirar vinguessen a tes vores», *Ahl.* (266, 186), «lo vell semblava 'l Geni de l'Atlàntic, / mes son *gentil* oyent era Colon», id., introd. vers final; «una matinada d'abril / no és, com tu, d'alegre y *gentil*, / ni un capvespre tardoral / té la fonda melancolia / ---», Coromines (*Elegia de València*, 3b).

Gentilesa [princ. S. XV, StVicentF], it. *gentilezza* [segona meitat S. XIII], oc. ant. *gentileza* [princ. segle XIII: «Perdigós, *gentil* corage / fan los *gentils* e-ls joiós, / e-l *gentileza* de nos / non val mais a cretage», Dalfin d'Alverne, Appel, 95.21].

En JoMartorell, tant amb *-esa* com *-ea*, i molt amb el sentit de 'noblesa': «Cavaller —dix l'Emperador—, prec-vos per vostra *gentilesa*, que no vullau fer novitat neguna», «negun cavaller, rey d'armes, heraut o porsavant que done consell, no pot ésser jutge, car *gentilea* poria ésser difraudada», «cavaller —dix Tirant— no ignore la tua *gentilesa*, qui est, què vals ni que pots fer», «e lavors tota *gentilea* conexerà que la lengua vostra rahona lo que no teniu al cor», «la qual vergonya proceheix de menyscapte de *gentilesa*, car la infàmia que en ma honor faria, no seria de neguna stima entre los bons», «e si parlau de noblea, de ardimet e de *gentilea*, en lo món no té par» (Ag. I, 100, 164, 174; II, 67, 187, 230).

També es troba, així mateix, en JoMartorell, en el sentit de 'amabilitat, generositat' (però no en el de 'boniquesa'): «respòs lo Duc: a mi no plau aleujar-me prop de vós, ans me n'iré en altre loc aleujar—. Fer-ho poreu —dix Tirant—, però lo que yo-us dehia ho fehia per *gentilesa* conexent que-u merexeu», «com tots foren davant la comessa, dix lo Rey: —Senyora Comessa, per vostra gran bondat e *gentilesa*, vos prec me vullau prestar les armes qui eren de vostre marit, En Guillem de Varoic», «al comiat lo Mestre tornà a sollicitar al virtuós Tirant, si volia ésser pagat de la nau e del forment, e Tirant, ab molta *gentilea* se scusà que no volia pendre res» (Ag. II, 100; II, 51, 341); 'objecte bonic, curios': «lo qui fa caryissos e altres *gentilezes* en lo hort», OPou (*TbPu.*, 2). *Gentilic* *Gentilici*. *Gentilisme*. *Gentilitat*. *Sobregentil*.

Gent ant. 'gentil' [fi S. XIII, Jaume I], pròpiament adj., generalment usat només com a adv., i amb la variant més freqüent *gint*: mot comú amb el fr. ant. *gent*, *gente*, i oc. ant. *gent*, *genta*, on és tant o més freqüent com a verdader adjectiu, i des del qual sembla haver passat a altres llengües romàniques, potser entre elles al català: mot de formació incerta, però probablement idèntic al substantiu *gent*, amb el sentit de home o dona que són tots ells noblesa, que són la generositat en persona.

S'ha dubtat, em sembla, a tort, de l'etimologia; i no sense polèmica, car mentre uns admeten que sigui el nostre mot —i parlen de HOMO GENTIS 'home de llinatge' (M-Lübke, REW, 3735)— d'altres han suposat que vingui del ll. GĒNĪTUS (participi de *gignere*), o sigui 'creat', 'engendrat', que solament té significat neutral (dolent, bo o indiferent): així Wartburg (*FEW* IV,